

KİMYADAN PRAKTİK BACARIQ VƏ VƏRDIŞLƏRİN YOXLANILMASI ZAMANI MÜƏLLİMİN MÜŞAHİDƏSİNİN ƏHƏMİYYƏTİ

Aypara Cəbrayıl qızı Mahmudova

Gəncə Dövlət Universiteti

Xülasə: Məqalədə şagirdlərin kimyadan praktik bacarıq və vərdişlərinin yoxlanılması və qiymətləndirilməsi yolları təhlil edilmişdir.

Açar sözlər: müstəqil işlər, müstəqil ev işləri, bacarıq, vərdiş, praktik işlər, qiymətləndirmə.

Metodik ədəbiyyatlarda kimyəvi bacarıq və vərdişlərə aşağıdakılar aid edilir: 1) eksperimental bacarıq və vərdişlər (laboratoriya avadanlıqları ilə davranma, maddələrin alınması və təyini üzrə eksperimentlər aparmaq bacarığı); 2) bacarıq və vərdişlərin fiksasiyası (suallara cavablar, planın tərtibi, hesabat, təcrübələrin təsviri, sxem); 3) əməyin təşkili bacarığı və vərdişi (təmizlik, intizamlılıq, iş vaxtına qənaət, ləvazimatlarla ehtiyatlı davranmaq).

Praktik bacarıq və vərdişlərin yoxlanılması, şagirdlərin laboratoriya və praktik işləri yerinə yetirdiyi zamanı, eləcə də ekskursiya, diapozitivlərin kinofilmlərin nümayişi zamanı müəllimin müşahidəsi altında aparılır. Şagirdlərin işlərinin bu cür müşahidəsi nəticələrini müəllim laboratoriya jurnalında qeyd edir, şagirdlərin müvəffəqiyyəti və səhvlərində qeyd olunur.

Bir sıra müəllimlər sinifdə şagirdlərin işlərinə və yerində cavabına müşahidə əsasında dərsə görə daha çox bal verməyə çalışırlar. Bizim fikrimizcə dərsə görə bal vermək yalnız VII, VIII sinif şagirdləri üçün mümkündür. Yuxarı siniflərdə isə onların işini müşahidə ilə yanaşı ləvhədə şagirddən şifahi sorğu-sual aparmaq məqsədəuyğundur, çünki bu şagirdin materiallar sistemini müstəqil olaraq ifadə etməyi öyrədir, yalnız yerində qısa cavab verməyi öyrətmir.

Şagirdlərin müstəqil işlərinə müəllimin müşahidəsi zamanı hökmən fərdi yanaşma lazımdır. Müşahidənin məqsədi – yalnız biliyin, şagirdin bacarıq və vərdişlərinin yoxlanılması deyil, həm də tədris işində zamanında onlara kömək etməkdir.

Aşağı müvəffəqiyyətli şagirdlərini müşahidə etmək xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Yaxşı təşkil olunmuş cari müşahidənin aparılması mümkündür ki, zəif müvəffəqiyyətli şagirdlərə düzgün pedaqoji təsir edir, yalnız onların biliyindəki çatışmamazlıqları aradan qaldırmır, həm də onlarda kimyaya marağı artırır.

Şagirdlərin biliyinin, praktiki bacarıq və vərdişlərinin üzə çıxarılması üçün şagirdlərin müstəqil işlərinin bir neçə növünün əhəmiyyətini araşdırmaq.

I. Müstəqil işlərin yerinə yetirilməsi zamanı yoxlama. Biliyin, bacarıq və vərdişlərin yoxlanılması üçün dərsdə şagirdlərin kitabla müstəqil işləməsi böyük əhəmiyyətə malikdir.

Həm biliyin, həm də şagirdin möhkəmləndirilmiş biliyinin kimya üzrə yoxlanılması üsullarından biri suallara cavab verməsi və oxuduğunun müstəqil olaraq planının, şəkillərin, çertiyojların, qrafiklərin, sxemlərin müstəqil olaraq tərtib olunmasına əsaslanır. Dərslərlə müstəqil işdən sonra şagirdin biliyinin yoxlanılması üçün bir sıra tapşırıqları misal göstərək. Şəkildən istifadə edərək VII sinif şagirdinə qaz və maye halda oksigenin tətbiqi haqqında danışmağı təklif etmək olar.

VIII sinif şagirdinə kitabla aşağıdakı müstəqil işi həyata keçirməyi təklif etmək olar: kimyəvi reaksiyaların təsnifatını öyrənin, həmin mövzunu danışmaq üçün plan tərtib edin.

IX sinif şagirdlərinə kükürdün sənayedə tətbiqinə dair sxem qurmağı təklif edin.

II. Şagirdlərin laboratoriya işini yerinə yetirməsi zamanı biliyin yoxlanılması.

Laboratoriya işlərinin yoxlanılması və qiymətləndirilməsi müşahidə əsasında şagirdlərin praktiki işlərinə və suallara cavablarına görə aparılır. IX sinif üzrə “sulfat turşusunun kimyəvi xassələri” mövzusu üzrə dərsi misal göstərək.

Müəllim lövhədə laboratoriya işinin mövzusunun yazır, reaktivlərlə işləmə qaydalarına, laboratoriya stolunun təmizliyinə diqqət yetirməyi tapşırır, işin məqsədini izah edir və tapşırığı lövhədə yazır.

Təcrübə 1. Sınaq şüşəsinə bir qədər lakmus məhlulu tökün və üzərinə 3-4 ml sulfat turşusu əlavə edin.

Təcrübə 2. Sınaq şüşəsinə sulfat turşusu tökün və üzərinə sink parçası əlavə edin. Ayrılan hidrogenin təmizliyini yoxlamaq üçün onu yandırın.

Təcrübə 3. Sınaq şüşəsində bir qədər mis(II)oksid götürün və üzərinə sulfat turşusu əlavə edin, sınaq şüşəsini qızdırın.

Təcrübə 4. Sınaq şüşəsində bir qədər NaOH məhlulu götürün və üzərinə sulfat turşusu tökün.

Təcrübə 5. Sınaq şüşəsində bir qədər barium-xlorid məhlulu götürün və üzərinə sulfat turşusu əlavə edin.

Təcrübə 6. Sınaq şüşəsinə bir qədər natrium-karbonat məhlulu tökün və üzərinə sulfat turşusu əlavə edin.

Müəllim aşağıdakı suallarla sinifə müraciət edir: bizim birinci təcrübənin məqsədi nədir? Adı çəkilmiş şagird tapşırığı necə yerinə yetirəcəyi haqqında danışır. Bundan sonra bütün şagirdlər tapşırığı qurtardıqdan sonra, müəllim sınaq şüşələrini ştativə qoymağı tapşırır. Həmin şagirdlərdən yenə soruşur: “reaksiya zamanı siz nə müşahidə etdiniz? Nə üçün lakmusun rəngi dəyişdi? Hansı maddələrə indikator deyilir? Verilmiş təcrübədən hansı nəticə çıxarmaq olar?”

Nəticə çıxarıb, alınan nəticəni şagirdlərin dəftərinə yazmağı müəllim tapşırır və ikinci təcrübəni şagirdlərə izah edərək, aşağıdakı sualları verir: “Verilmiş təcrübənin məqsədi nədir?” Növbəti şagirdi lövhəyə çağıraraq, verilməmiş tapşırığı necə yerinə yetirəcəyini soruşur. Şagird onu yerinə yetirir.

Müəllim sinifdən soruşur: “Siz nə müşahidə etdiniz? Hansı nəticəyə gəlmək olar? Reaksiyanın tənliyini lövhədə biriniz yazın. Hansı maddələr duzlar adlanır?”

Sonra şagirdlərə nəticəni dəftərlərində yazmağı tapşırır.

Müəllim növbəti tapşırığı izah etməyə başlayır: “Təcrübənin məqsədi nədir?” Müəllim üçüncü şagirddən tapşırığı necə yerinə yetirəcəyini soruşur. Şagird verilmiş tapşırığın yerinə yetirilməsi zamanı lazım olan qaydaları izah edir. Təcrübəni apardıqdan sonra müəllim həmin şagirdi lövhəyə çağırır: “Siz təcrübə zamanı nə müşahidə etdiniz? Reaksiyanın tənliyini lövhədə yazın”. Digər təcrübədə bu planlar ardıcılığı ilə aparılır.

Sonra müəllim şagirdlərin qeydlərini yazmağı və dəftəri yığışdırmağı tapşırır.

Sonda bütün işi ümumiləşdirmək üçün suallar verir: Sulfat turşusu hansı maddələrlə reaksiyaya daxil olur? Duru sulfat turşusunun kimyəvi xassələri barədə hansı ümumi nəticəyə gəlmək olar?

Bu dərsin sonunda müəllim altı şagirdə onların işlərinə müşahidə nəticəsində və lövhədəki cavablarına əsasən qiymət yaza bilər.

III. Praktiki iş zamanı bilik, bacarıq və vərdişlərin yoxlanılması.

Praktiki məşğələnin əsas məqsədi – alınan bilik, bacarıq və vərdişlərin möhkəmləndirilməsidir. Bir sıra hallarda müəllimlər praktiki işləri yalnız hesabat əsasında qiymətləndirir. Qeyd etmək lazımdır ki, praktiki işlər haqqında hesabatı evdə yazmağa icazə verilməlidir, çünki, şagirdlər praktiki işləri həmişə müstəqil yerinə yetirmirlər.

İşə qiymət verilməsi şagirdin hesabatı və müəllimin müşahidəsi əsasında aparılmalıdır. Praktiki işin gedişi zamanı şifahi qüsurlar tutulması baxmayaraq ki, xeyrlidir, lakin həmişə məqsədə çatmır, belə ki, yaddan çıxıb bilər. Bir sıra müəllimlər ayrı-ayrı işlər üzrə bacarıqlar sırası işləyir və işin gedişi zamanı bu bacarıqları müşahidə edərək qeyd edir. Müəllim gündəliyinə şagirdin filtr hazırlamağı, spirt lampasını söndürməyi bacarmamasını, maddə ilə davranmaq qaydalarını bilmədiyini, qaz lampasında (və ya spirt lampasında) maddəni düzgün qızdırmamasını, dəmir ştativdən istifadə edə bilməməsini qeyd edir.

Müşahidəni asanlaşdırmaq və vaxta qənaət etməyə imkan verən müşahidə nəticələrini qeyd etməyi təşkil etmək üçün müxtəlif sxemlər tətbiq edir. Məsələn: 1) şagirdin familyası; 2) evdə işə əvvəlcədən hazırlaşmasını; 3) işin yerinə yetirilməsi texnikası; 4) hesabatın keyfiyyəti (məzmunu, reaksiya tənliyi, qeydlər, nəticə); 5) ümumi əmək mədəniyyəti (təmizlik, ehtiyatlılıq).

Müəllim hansı şagirdləri qiymətləndirəcəyini əvvəlcədən seçir və işin gedişi zamanı əsasən onların işlərini daha diqqətli müşahidə edir, dərsin sonunda onların dəftərlərini yığır və eksperimentin keyfiyyətinə diqqət yetirərək öz jurnalında onları qiymətləndirir.

Baş verən müşahidə və sonra şagirdin hesabatı əsasında müəllim beş-altı şagirdi bilik, bacarıq və vərdişlərini qiymətləndirə bilər.

IV. Kontrol praktik iş zamanı bilik və bacarıqların yoxlanılması.

Biliyin, bacarıq və vərdişlərin qiymətləndirilməsi və yoxlanılmasında kontrol praktik işin rolu daha böyükdür. Onları fərdi tapşırıq şəklində təşkil etmək xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu da hər bir şagirdin işini qiymətləndirmək imkanı verir. Bu

cür qiymətləndirmə yuxarı sinif şagirdlərində daha çox maraq oyadır, lakin ondan aşağı siniflərdə də istifadə etmək olardı. Kontrol praktik işi qiymətləndirən zaman yalnız hesabatın məzmunu deyil, eksperimentin aparılması keyfiyyəti nəzərə alınmalıdır.

Praktiki işin məzmunu maddənin alınması, eksperimental tapşırığın həlli və s. ola bilər. Şagirdlərin kontrol praktik işi yerinə yetirməyə xüsusi maraq göstərilir. Bu işlərin məqsədi təchizat materiallarını sərbəst yoxlamaq, detallardan cihaz quraşdırmaq, təcrübəni aparmaq və eksperimental məsələni həll etmək bacarığını yoxlamaqdır.

Kontrol praktik iş zamanı müəllim sinifdə bütün şagirdləri iş prosesində müşahidə edir.

Müəllim öz dəftərində müşahidəni qeyd etmək üçün praktiki işin aparılması zamanı istifadə edilən formanı təklif etmək olar. Kontrol işdə müşahidə daha dəqiq olmalıdır.

Kontrol praktik işləri aparan zaman sinifin ümumi işinə müşahidədən başqa 5-8 şagirdin işinə xüsusi nəzarət etmək təklif olunur. Müşahidə nəticələrini müəllim qeyd etməsi üçün verilmiş praktiki işlər üçün bir sıra əməliyyatlardan ötrü kartoçkalar hazırlayır, müşahidə qeydlərini sürətləndirmək üçün hər bir əməliyyatın aparılma nəticəsini göstərən şərti işarələrdən istifadə edir. Müşahidə qeydlərini aparan zaman kartoçkadan istifadə P.A. Qloriozovun işlərindən qeyd edilmişdir.

Bacarıq və vərdişlər	Şagirdin qiyməti					Qiymətlərin sayı		
	A	B	C	D	E	+	X	-
Amonim xlorid və kalsium-hidroksidin qarışdırılması	+	+	+	+	+	5	0	0
Ammonyak iyunin tədqiqi	+	-	+	-	+	3	0	2
Cihazın quraşdırılması	+	+	+	+	+	5	0	0
Cihazın germetikliyinin yoxlanılması	+	+	-	+	+	4	1	0
Cihazın ştativə bərkidilməsi	+	+	x	-	+	3	1	1
Qızdırma	+	+	+	x	+	4	1	0
Ammonyakın həll edilməsi	+	-	-	x	+	2	1	2
Amonyak məhlulunun indiqatorla yoxlanılması	+	+	+	+	+	5	0	0
Amonyakın yanar çöplə, qatı xlorid və qatı nitrat turşusuna batırılmış şüşə çubuqla yoxlanılması	+	+	+	+	+	5	0	0
Əmək mədəniyyəti, iş yerinin təmizliyi	+	+	-	x	+	3	1	1
Nəticə	+	10	8	6	5	10	32	4
x	0	2	1	3	0			
0	0	0	3	2	0			
Qiymət	5	4	3	3	5	5		
Şərti işarələnmə: + doğru cavab x tam doğru deyil - cavab yoxdur və ya səhv cavab								

Praktik bacarıq və vərdişlərin qiyməti şagirdlərin hesabatlarının yoxlanılması zamanı praktiki işlərin ümumi qiymətinə daxildir.

Praktik bacarıq və vərdişlərin müəyyənləşməsi zamanı ən azı 5-7 şagirdin

ayrıca qiymətləndirilməsi daha çox məqsədə uyğundur.

Kimiyadan növbəti işlərin aparılması zamanı praktiki işləri aparmaq üçün digər şagirdləri seçməli və onların işlərini müşahidə etməsi məqsədə uyğundur. Bəzi növbəti praktiki işlərdə yoxlamaq üçün az müvəffəqiyyətli şagirdləri müşahidə etmək olar.

D.M. Kiryuşkin kontrol praktiki işləri keyfiyyət təyini tapşırıqlarını daxil etməyi təklif edir.

Müəllim şagirdlərin yerinə yetirəcəyi təcrübələrdəki əməliyyatları müşahidə etmək üçün yuxarıdakı formada kartoçka tərtib edir.

İş bitdikdən sonra bütün şagirdlərin hesabatları yoxlanılır. Kontrol yoxlama işinə görə hər bir şagirdə yalnız hesabatını yoxlanılmasına görə deyil, həm də müəllimin müşahidəsi əsasında qiymət verilir. Əgər şagird qeyri-kafi qiymət almışsa, müəllim bu işi təkrar yerinə yetirməyi tapşırır.

V. Şagirdlərin müstəqil praktik ev işlərinin yoxlanılması.

Biliyin yoxlanılması zamanı şagirdin evdə praktik işi yerinə yetirmə nəticəsini nəzərə almaq məqsədəmüvafiqdir.

Evdə praktiki iş – şagirdlərin müstəqil iş növlərindən biridir. Evdə praktiki işlərdən istifadə təcrübələri və “Химия в школе” jurnalında çap edilmiş İ.İ. Balayev və V.S. Polosinin məqalələrində işıqlandırılmışdır. Praktiki işlərin evdə yerinə yetirilməsi mütləq deyildir, lakin onu uşaqlara təklif etmək olar, çünki bu şagirdlərdə kimyaya marağı artırır.

Praktiki ev işlərinin məzmunu ev təcrübələrinin aparılması və şagirdlərin müşahidəsi ola bilər, buna aşağıdakılar: kolleksiyaların, sxemlərin, cədvəllərin hazırlanması, cihazların konstruksiyası ola bilər.

Praktiki ev işlərinin yerinə yetirilməs üçün lazım olan reaktivlər yanıcı və zəhərli olmamalıdır, iş yerinə yetirilmədən öncə müəllim tərəfindən şagirdə verilir. Praktiki ev işlərinin yerinə yetirilmə nəticələri şagird tərəfindən hesabat şəklində qeydə alınır.

Praktiki ev işlərinin yerinə yetirilməsini yoxlamaq və müşahidə etmək üçün müxtəlif kontrol formalarından istifadə etmək olar: qısa yazılı hesabatların yoxlanılması, sxemlərə, şəkillərə, cihazlara baxış, bir sıra təcrübə və müşahidələrin nəticələrin izahı, dərstdə bir və ya iki şagirdin cihazı nümayiş etdirməsi, şagirdlərin özlərinin müstəqil hazırladıqları cihazlarla təcrübənin aparılması, kimya dərində kolleksiya və modellərdən istifadə edilməsi.

Praktiki ev işlərinin yerinə yetirilməsi nəticələrinin qeydə alınması biliyin yoxlanılması zamanı fərdi yanaşmanı həyata keçirmək üçün böyük əhəmiyyətə malikdir, müəllimə kimyaya marağı olan şagirdləri üzə çıxarmağa kömək edir, biliyi, bacarıq və vərdişləri düzgün qiymətləndirmək imkanı verir.

Praktiki ev işlərinə aşağıdakıları misal göstərmək olar.

VII sinif üzrə:

1) Daş duzu kağızdan, pambıqdan, cunadan hazırlanmış süzgəcdən istifadə etməklə təmizləmək.

- 2) Qapalı stəkanda şamın yanmasını müşahidə etmək.
- 3) Təbii indikator olan maddəni (məsələn, qırmızı kələm şirəsi) tədqiq etmək.
- 4) Lakmus kağızının köməyi ilə məişətdə istifadə edilən maddənin (sirkə, soda, yuyucu vasitə) tədqiqi.
- 5) Cədvəllər hazırlamaq.
 - a) Havanın tərkibi; b) Hidrogenin tətbiqi; c) oksigenin tətbiqi; d) bəsit və mürəkkəb maddələrin təsnifatı; e) Oksidlərin, əsasların, turşuların, duzların məişətdə, kənd təsərrüfatı, sənayedə və tibdə tətbiqi.
- 6) Kimya və təbiətin qorunması.
- 7) Əldə düzəldilmə yangınsöndürən.

VIII sinif üzrə cihazların və modellərin hazırlanması.

- 1) Suyun qovulması üçün cihaz.
- 2) Əldə düzəldilmə yangınsöndürən.
- 3) Suyun elektrolizi üçün cihaz.
- 4) Model – müxtəlif maddələrin molyar həcmi.
- 5) Atomun quruluş modeli.
- 6) Natrium-xloridin kristal qəfəsinin modeli.

IX sinif üzrə təcrübələrin və müşahidələrin aparılması

- 1) Çaynikdən ərpini təmizlənməsi.
 - 2) Yumurta qabığında, molyuska çanağında karbonların olmasının təsdiq edilməsi.
 - 3) Təbaşir, soda, diş tozunun sirkə turşusu ilə işlənməsi. Nə müşahidə edirsiniz?
 - 4) Soda və çay sodasının təyini.
 - 5) Gübrənin analizinin aparılması.
 - 6) Torpağın analizinin aparılması.
 - 7) Uzunmüddətli təcrübələrin aparılması və metalların korroziasının müşahidə edilməsi
 - 8) Parçadan pas ləkəsinin təmizlənməsi
- Cədvəl və kolleksiyaların hazırlanması
- 1) “Nitrat turşusunun duzları” kolleksiyası.
 - 2) “Mineral gübrələr” kolleksiyası.
 - 3) “İnşaat işlərində istifadə edilən maddələr” kolleksiyası.
 - 4) “Metallar və ərintilər” kolleksiyası.

Cihazlar və modellərin hazırlanması

- 1) Duzların elektrolizi üçün cihaz.
- 2) Atomun quruluş modeli.
- 4) Ammonyakın oksidləşməsi üçün cihaz.
- 5) Ammonyakın oksidləşməsi üçün su ilə soyuducusu olan kontakt aparatı.

VI. Ekskursiyaların keçirilməsi nəticələrinə görə şagirdlərin müstəqil işlərinin yoxlanılması.

Ekskursiya materiallarına görə biliyin yoxlanılmasını ekskursiyadan sonra dərstdə aparılması məqsədəuyğundur. Bu dərscə qədər şagirdlər ekskursiya materialını hökmən formalaşdırmalı və müəllim tərəfindən verilmiş suallara cavab verməlidirlər.

Sorğu-sual yalnız şagirdlərin nəzəri biliyini yoxlamamalıdır, eləcə də şagirdlərin ekskursiya materialını mənimsəmə dərəcəsini müəyyən etməlidir. Ekskursiyaların nəticələrinə görə yazılı hesabat lövhədə çəkilmiş sxem, cədvəl eləcədə gedilmiş istehsal sahəsi üzrə kolleksiya, model əsasında tərtib edilməlidir.

Şagirdlərin ekskursiyada aldığı bilik, kimyanın konkret bir mövzusunun öyrənilməsi üçün hökmən istifadə edilməlidir və onu praktikada tətbiq etməlidir. Ona görə də növbəti materialın öyrənilməsi zamanı onu yoxlamaq lazımdır. Ekskursiya işlərinin hesabını aparmaq və ekskursiya nəticələrinə görə şagirdlərin biliyini yoxlamaq yalnız sinifdən xaric işlərdə aparılması məqsədə uyğundur. Ekskursiyanın nəticələrinə görə fərdi yoxlamadan başqa, müvafiq sərəgilərə uyğun konfrans təşkil etmək lazımdır.

VII. Məktəb laboratoriyalarında aparılması mümkün olmayan praktiki işlərin diapozitivlər və kinofilmlərlə nümayiş etdirilməsi əsasında yoxlamalar.

Yoxlamaları diapozitivlər və kinofilmlərin nümayişi zamanı aparmaq lazımdır.

Məsələn “Flüor və onun birləşmələri” kinofilmlərinin nümayişi zamanı biliyin yoxlanılmasını təsvir edək. Film 10 dəqiqə müddətində fraqmentlərlə nümayiş etdirilir. Kinofilmin nümayişindən əvvəl şagirdlərə suallar verilir. Şagirdlərə xəbərdarlıq edilir ki, hər bir fraqmentə baxışdan sonra aldıkları bilik yoxlanılacaqdır. Şagirdlər bu suallara yazılı cavab verəcəklər, cavablar isə müəllim tərəfindən yoxlanılacaq.

Bu suallar aşağıdakılardır.

Fraqment I. Flüor təbiətdə

- 1) Flüora təbiətdə hansı birləşmələr şəkilində rast gəlinir.
- 2) İnsan və heyvan orqanizmlərində Flüor hansı rol oynayır.

Fraqment II. Flüorun xassələri

- 1) Flüor və xlorun fiziki xassələrini müqayisə edir.
- 2) Flüorun kimyəvi xassələrini sadalayın. Onları xlorun xassələri ilə müqayisə edin. Flüorun xarakterik xassələrini əks etdirən reaksiyaların tənliklərini yazın: a) Flüorun qeyri-metallarla qarşılıqlı təsiri; b) Flüorun metallarla qarşılıqlı təsiri; c) Flüorun mürəkkəb maddələrlə qarşılıqlı təsiri.

Fraqment III. Flüorid turşusu

- 1) Flüorid turşusunu necə almaq olar?
- 2) Flüorid turşusu şüşəyə necə təsir edir? Reaksiyanın tənliyini yazın.
- 3) Flüorid turşusunun tətbiq sahələrini sadalayın.

Fraqment IV. Flüoridlərin tətbiqi

- 1) Kalsium-flüorid və natrium-flüorid harada tətbiq edilir?

VIII. Biliyin yoxlanılması zamanı fərdi tapşırıqlardan istifadə edilməsi.

K.D. Uşinkey şagirdlərin müstəqil işlərinə böyük əhəmiyyət verərək qeyd edir ki, bu tədrisin ən möhkəm əsasıdır, həm də şagird biliyinin yoxlanılması vasitəsidir.

Müəllimin tədris praktikasında həm nəzəri, həm də praktik xarakterli müxtəlif müstəqil işlərindən istifadə edilir. Şagirdlərin fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla tərtib edilmiş tapşırıqlar biliyin, bacarıq və vərdisləri tam yoxlamağa imkan verir, geri

qalan şagirdlərin biliyindəki çatışmamazlıqları aradan qaldırmağa şərait yaradır.

Fərdi tapşırığı əsas tapşırığa əlavə kimi vermək məqsəduyğundur. Dərsin məzmunu və məqsədindən asılı olaraq fərdi tapşırıqlar şagird bilik səviyyəsinə görə dərsdə və ya evdə yerinə yetirə bilər. Hər bir fərdi işi yerinə yetirmək üçün vaxt müəyyən edilməlidir. Fərdi tapşırıqları yerinə yetirən zaman şagirdlərin bilik səviyyəsini, onların fənnə marağını və qabiliyyətini nəzərə almaq lazımdır. Zəif şagirdlərdəki çatışmamazlıqları aradan qaldırmaq üçün onlara təkrar tapşırıqlar vermək məsləhətdir. Sərbəst işə bacarığı olmuyan şagirdlərə müəllimin köməyi lazımdır. Məsələn aşağıdakı köməkləri göstərmək olar: tapşırığın həlli planını bildirmək, laboratoriya işində əməli yazıların aparılma aradıcılığını söyləmək, bəzən stabil dərslikdəki işi yerinə yetirmək üçün lazım olan nəzəri hissə olan səhifəni göstərmək. Bu cür şagirdlərə dərslikdən oxunacaq material üzrə konspekt tərtib etməyə müəllim kömək göstərə bilər.

Kimyaya maraq göstərən şagirdlər üçün onların idraki fəaliyyətini inkişaf etdirməkdən ötrü tapşırıqlar tərtib etmək olar. Məsələn aşağıdakı kimi: məsələnin yeni həllini fikirləşmək verilən tapşırığa anoloji olan tapşırıq tərtib etmək, əlavə ədəbiyyatdan istifadə etməklə istehsalat sxemini çəkmək, bu və ya digər maddənin kəşfi tarixi haqqında məruzə tərtib etmək, onların xassələrindən asılı olaraq tətbiqi haqqında danışmaq.

Fərdi tapşırıqları ayrı-ayrı kartıçkalara yazmaq məqsəduyğundur.

Fərdi tapşırıqların yerinə yetirilməsini sistemətik kontrol etmək və nəzərə almaq lazımdır. Bu cür fərdi tapşırıqların qeydiyyatını aparmaq üçün aşağıdakı sxemi təklif etmək olar.

Şagirdin adı və familyası	Kartıçkanın nömrəsi	Tapşırığın növü və tipi	Yerinə yetirilmə vaxtı	Qiymət	Qeyd

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Глориозов П.А. Формирование умений и навыков в процессе обучения химии. М.: Учпедгиз, 1963, 200 с.
2. Вивюрский В.Я. Из опыта проверки домашних заданий с помощью эпидиаскопа. «Химия в школе», 1974, №3, с. 62-68.
3. Глориозов П.А. Письменная проверка знаний учащихся. «Химия в школе», 1974, №3, с. 12-16.
4. Глориозов П.А. Устная проверка знаний. «Химия в школе», 1973, №1, с. 24-30.
5. Дудко М.Г. Использование типовых задач-карточек. «Химия в школе», 1970, №3, с. 42-46.
6. Дудко М.Г. Из опыта проверки знаний. «Химия в школе», 1972, №3, с. 33-38.

А.Дж. Махмудова

Значение наблюдения учителя в ходе проверки практических навыков и привычек по химии

РЕЗЮМЕ

В статье проанализированы методы проверки и оценивания учащихся практических навыков и привычек по химии.

Ключевые слова: самостоятельная работа, самостоятельная домашняя работа, навыки, привычки, практические работы, оценивание.

A.J. Mahmudova

Importance of teacher observation during testing practical chemistry skills and habits

SUMMARY

The article analyzes the methods of testing and assessing students' practical skills and habits in chemistry.

Key words: independent work, independent homework, skills, habits, practical work, assessment.